

Weryfikacja instalacji niezbędnych do kontrolowania poziomu napromieniowania środowiska naturalnego zgodnie z art. 35 traktatu Euratom

Praktyczne ustalenia dotyczące przeprowadzania wizyt weryfikacyjnych w państwach członkowskich

(2006/C 155/02)

1. INFORMACJE PODSTAWOWE

- (1) Rozdział 3 tytułu II traktatu Euratom, zatytułowany „Ochrona zdrowia i bezpieczeństwo”, dotyczy z jednej strony ustanowienia podstawowych norm bezpieczeństwa w zakresie ochrony zdrowia pracowników i ludności (art. 30-33), a z drugiej strony kontrolowania poziomu napromieniowania środowiska naturalnego (powietrza, wód i gleby) zgodnie z art. 35-38.
- (2) Artykuł 35 stanowi: „Każde państwo członkowskie tworzy instalacje niezbędne do stałego kontrolowania poziomu napromieniowania powietrza, wód i gleby oraz do kontrolowania przestrzegania podstawowych norm. Komisja ma prawo dostępu do tych instalacji; może sprawdzać ich działanie i sprawność.”
- (3) Artykuł 36 stanowi: „Właściwe władze okresowo przekazują Komisji wyniki kontroli wymienionych w artykule 35, w celu zapewnienia jej stałych informacji o poziomie promieniotwórczości, na którą narażona jest ludność.”
- (4) Ponadto, zalecenie Komisji 2004/473/Euratom z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie stosowania art. 36 traktatu Euratom dotyczącego kontrolowania poziomu napromieniowania środowiska naturalnego w celu oceny stopnia narażenia ludności wyjaśnia: „W celu zapewnienia przestrzegania podstawowych norm bezpieczeństwa, ważne jest, aby obok kontroli powietrza, wód i gleby, poziom napromieniowania określano na podstawie próbek biologicznych, w szczególności środków spożywczych, oraz [...]” oraz „kontrolowanie poziomu napromieniowania gleby nie zezwala na bezpośrednią ocenę stopnia narażenia ludności. Stopień narażenia związany ze skażeniem gleby można ocenić w bardziej bezpośredni sposób na podstawie [...] skażenia środków spożywczych [...]”. Dlatego weryfikacja dokonywana przez Komisję na mocy art. 35 obejmuje również kontrolę fauny i flory (żywności, pasz, roślinności).
- (5) Przed dniem 1 maja 2004 r., dokonywano weryfikacji na mocy art. 35 we wszystkich państwach członkowskich Unii Europejskiej. Praktyczne ustalenia dotyczące dokonywania weryfikacji przyjmowane były na podstawie spotkań dwustronnych z właściwymi organami państw członkowskich, wyjaśniających zakres, cel i sposób przeprowadzania weryfikacji. Wnioski z tych spotkań zawierano w dwustronnych protokołach przekazywanych organom krajowym przez stałych przedstawicieli, oraz zatwierdzanych przez państwa członkowskie.
- (6) W następstwie rozszerzenia Wspólnoty do 25 państw członkowskich, zaistniała konieczność ustanowienia wspólnej podstawy przeprowadzania weryfikacji na mocy art. 35 we wszystkich państwach członkowskich. Ma się to dokonać za pomocą komunikatu Komisji, który może, w razie potrzeby, zostać uzupełniony dwustronnymi protokołami między poszczególnymi państwami członkowskimi a służbami Komisji.

2. STOSOWANIE ART. 35

- (7) Weryfikacja dokonywana przez Komisję obejmuje instalacje niezbędne do kontrolowania środowiska naturalnego w państwach członkowskich, stanowiące część sieci krajowej („krajowy system kontrolowania środowiska naturalnego”). Sieci takie mogą być zautomatyzowane i/lub oparte na badaniach laboratoryjnych, i obejmują zarówno rutynowe pomiary napromieniowania powietrza, wód, gleby, fauny i flory, jak również instalacje ostrzegające lub dostarczające danych w razie wypadków. Instalacje ostrzegające stanowią część sieci w takim zakresie, w jakim informacje z nich uzyskane mogą spowodować zwiększenie ilości pobieranych próbek i przeprowadzanych pomiarów.
- (8) Ponadto, weryfikacja dokonywana przez Komisję obejmuje również wszystkie instalacje kontrolujące napromieniowanie środowiska naturalnego w konkretnym zakładzie, jak również odpady płynne lub gazowe eksploatowane w obiektach lub związane z czynnościami, które mogą spowodować wprowadzenie substancji promieniotwórczych do środowiska naturalnego, takie jak:
  - Obiekty wykorzystujące jądrowy cykl paliwowy (np. górnictwo, produkcja paliwa, elektrownie, reaktory badawcze, zakłady utylizacji odpadów radioaktywnych, miejsca unieszkodliwiania oraz składowania odpadów promieniotwórczych),
  - Zakłady produkcyjne wykorzystujące izotopy promieniotwórcze,
  - Szpitale wykorzystujące izotopy promieniotwórcze,
  - Dotychczasowa działalność górnicza (niekoniecznie ograniczona do wydobywania uranu) oraz zakłady przemysłowe emitujące płynne odpady zawierające materiały o zwiększonej zawartości naturalnych radionuklidów, w ramach zastosowania przepisów krajowych na mocy tytułu VII podstawowych norm bezpieczeństwa (dyrektywa Rady 96/29/Euratom z dnia 13 maja 1996 r. ustanawiająca podstawowe normy bezpieczeństwa w zakresie ochrony zdrowia pracowników i ogółu społeczeństwa przed zagrożeniami wynikającymi z promieniowania jonizującego).Komisja uważa, że środowisko naturalne określa się od miejsca, gdzie odpady przestają podlegać kontroli operacyjnej, oraz że weryfikacja na mocy art. 35 obejmuje w związku z tym instalacje kontrolujące odpady płynne i gazowe obiektów. Instalacje te mogą być zlokalizowane na terenie obiektu lub poza nim.
- (9) W odniesieniu do weryfikacji określonej w pkt 8, nie istnieje rozróżnienie między instalacjami kontrolującymi ustanowionymi przez organy krajowe, a instalacjami ustanowionymi przez zakład zgodnie z wymaganiami ustawowymi — oba rodzaje objęte są zakresem weryfikacji.

Weryfikacja obejmuje na ogół wszystkie instalacje kontrolujące:

- gazowe i płynne odpady radionuklidów emitowane do środowiska naturalnego („kontrola odpadów”) oraz
- poziom napromieniowania środowiska naturalnego w obiektach i wokół nich („kontrola napromieniowania w konkretnym zakładzie”).

3. ZAKRES WERYFIKACJI DOKONYWANEJ PRZEZ KOMISJĘ

- (10) Podstawowym celem dokonywania weryfikacji przez Komisję jest upewnienie się o (i) działaniu i skuteczności instalacji ustanowionych do pomiaru napromieniowania środowiska naturalnego oraz odpadów promieniotwórczych oraz (ii) adekwatności programu kontroli środowiska naturalnego. Skuteczność i adekwatność oceniane są na podstawie ogólnego podejścia opracowanego na poziomie krajowym w celu zapewnienia ochrony ludności zgodnie z podstawowymi normami bezpieczeństwa. Podejście to jest brane pod uwagę, ale nie podlega ono weryfikacji.
- (11) Jednakże wnioski uzyskane z weryfikacji nie obejmują oceny źródła lub zakresu wpływu odpadów na środowisko naturalne, ani poziomu napromieniowania środowiska.
- (12) Rola Komisji nie wpływa na podstawową odpowiedzialność za zapewnienie zgodności z podstawowymi normami bezpieczeństwa, która pozostaje w gestii poszczególnych państw członkowskich na mocy art. 33 traktatu Euratom. Obok budowy zaufania w wiarygodność informacji uzyskanych poprzez kontrolę środowiska, weryfikacja sprzyja również harmonizacji metod pomiarów napromieniowania środowiska naturalnego i odpadów promieniotwórczych.
- (13) Weryfikacja dokonywana przez Komisję powinna pozwolić na ocenę:
- a) działania instalacji kontrolujących środowisko i odpady, tzn. ich montaż i użycie zgodnie z danymi projektowymi sprzętu lub urządzeń pomiarowych,
  - b) stosowności pobierania próbek i metod ich przygotowania,
  - c) stosowności metod analitycznych,
  - d) zgodności z krajowymi wymaganiami prawnymi w zakresie pobierania i analizy próbek (w odniesieniu do metod i procedur),
  - e) skuteczności określanej jako efektywność sprzętu w przeprowadzanej kontroli (czułość, parametry wykrywalności, itd.),
  - f) zarządzania danymi dotyczącymi odpadów promieniotwórczych i wyników kontroli środowiska naturalnego,

g) zarządzania, w stosownych przypadkach, archiwami próbek,

h) procedur przetwarzania danych i sprawozdawczości, oraz

i) środków kontroli jakości, w tym działań porównawczych. Akredytacje krajowe nie będą kwestionowane.

- (14) Część procesu weryfikacji obejmuje sprawdzanie zgodności rzeczywiście działających instalacji kontrolujących z informacją zawartą w art. 36 i 37 traktatu Euratom. W szczególności, ogólne dane zawarte w art. 37 traktatu Euratom zostaną użyte, w razie konieczności, w celu porównania początkowo planowanego programu kontroli środowiska z istniejącym programem.

4. WYTYCZNE WYBORU INSTALACJI W CELU WERYFIKACJI

- (15) Weryfikacji dokonuje się zazwyczaj zgodnie z programem rocznym ustalonym przez służby Komisji. Program ten bierze pod uwagę ogólne zasady, takie jak: uwzględnienie w odpowiedni sposób wszystkich państw członkowskich, włączenie obiektów na wszystkich etapach jądrowego cyklu paliwowego, jak również krajowych systemów kontroli oraz przemysłów i szpitali wykorzystujących naturalne radionuklidy.
- (16) Komisja zbada wszelkie wnioski o przeprowadzenie weryfikacji złożone przez strony trzecie. W takim przypadku, przed podjęciem decyzji o dokonaniu weryfikacji, służby Komisji omówią przyczyny złożenia takiego wniosku z organami państwa członkowskiego, na terytorium którego ma być dokonana weryfikacja.

5. PLANOWANIE WIZYT

- (17) Na ogół wizyta trwa pięć dni, i jest oparta na programie działania opracowanym w ścisłej współpracy z właściwym organem państwa członkowskiego. Wizyta może obejmować weryfikację:
- instalacji kontrolujących środowisko naturalne (krajowych i w konkretnym zakładzie),
  - instalacji kontrolujących odpady gazowe,
  - instalacji kontrolujących odpady płynne,
  - ośrodków przetwarzania danych.
- (18) W miarę możliwości, o terminie wizyty powiadamia się z dwumiesięcznym wyprzedzeniem, aby umożliwić właściwym organom dokonanie niezbędnych ustaleń. Po potwierdzeniu terminu wizytacji, służby Komisji poinformują właściwe organy o składzie zespołu weryfikacyjnego, obejmującego zazwyczaj od dwóch do czterech przedstawicieli, być może również ekspertów krajowych oddelegowanych do Komisji.

- (19) Służby Komisji zwrócą się o informacje istotne dla przygotowania wizytacji, takie jak sprawozdania, opisy, schematy, mapy itp. z wyprzedzeniem pozwalającym właściwym organom na zebranie tych informacji.
- (20) W przypadku, gdy służby Komisji mają zamiar wprowadzić na wizytowany teren źródło promieniotwórczości (na przykład dla celów kalibracji), poinformują o tym państwo członkowskie na piśmie, aby umożliwić przeprowadzenie, w razie potrzeby, procedur związanych z autoryzacją i rejestracją.
- (21) Państwo członkowskie dokona wszystkich czynności niezbędnych do zapewnienia, aby zespołowi weryfikacyjnemu Komisji towarzyszyli przedstawiciele właściwych organów oraz, w razie konieczności, przedstawiciele operatora sieci i zakładu.

6. USTALENIA PRAKTYCZNE

- (22) Państwo członkowskie, w którym przeprowadzana jest weryfikacja, podejmie właściwe środki, aby ułatwić Komisji wykonywanie zadań zgodnie z art. 192 traktatu Euratom. Aby to osiągnąć, organy krajowe powinny współpracować z zespołem weryfikacyjnym na wszystkich etapach weryfikacji.
- (23) Wszyscy członkowie zespołu weryfikacyjnego Komisji będą działali zgodnie z regulaminem bezpieczeństwa obowiązującym w każdym wizytowanym zakładzie. Taki regulamin obejmuje zasady odnoszące się do higieny, bezpieczeństwa i ochrony przed promieniowaniem w każdym zakładzie. Wszyscy członkowie zespołu weryfikacyjnego Komisji spełnią niezbędne formalności obowiązujące gości, związane z wejściem na teren zakładu.
- (24) Członkowie zespołu weryfikacyjnego Komisji będą w stanie porozumiewać się z organami państwa członkowskiego i personelem zakładu w zrozumiałym dla wszystkich języku. Ustala się, że kraj przyjmujący nie będzie musiał zapewnić tłumaczenia dokumentacji. Służby Komisji byłyby jednak wdzięczne za uprzednie udostępnienie najważniejszych dokumentów w formie elektronicznej, co zwiększyłoby efektywność wizyty i ułatwiło ewentualne tłumaczenia.
- (25) W celu wykonania zadania, zespół weryfikacyjny Komisji musi zapoznać się z dokumentami niezbędnymi do wydania opinii w odniesieniu do działania i skuteczności instalacji kontrolujących. Zespół weryfikacyjny Komisji zapozna się ze sprawozdaniami i rejestrami zawierającymi wyniki uzyskane z instalacji kontrolujących.
- (26) Żaden z członków zespołu weryfikacyjnego Komisji nie może wynieść z terenu zakładu kopii danych i dokumentów nieprzeznaczonych do wiadomości publicznej bez wyraźnej zgody przedstawiciela właściwego organu.

7. SPRAWOZDAWCZOŚĆ

- (27) Zespół weryfikacyjny Komisji sporządzi sprawozdanie techniczne, które stanowić będzie podstawę głównych

ustaleń. W ciągu sześciu miesięcy od daty wizyty, lub od daty otrzymania dodatkowych informacji, o które poproszono w trakcie wizyty, projekt sprawozdania technicznego zostanie wysłany właściwym organom wizytowanego państwa, w celu sprawdzenia prawidłowości zawartych w nim informacji. Nie narusza to uprawnień Komisji jako strażniczki traktatów, jak to przewiduje w szczególności art. 141 traktatu Euratom. Komentarze właściwych organów odnoszące się do projektu sprawozdania technicznego zostaną wzięte pod uwagę przy sporządzaniu ostatecznej wersji sprawozdania. Sprawozdanie techniczne będzie stanowiło załącznik do głównych ustaleń.

- (28) Główne ustalenia i zalecenia wynikające z weryfikacji zostaną przekazane Komisji, która prześle ich kopię wizytowanemu państwu członkowskiemu. Jeżeli wniosek o weryfikację został złożony przez stronę trzecią, otrzyma ona kopię ustaleń.
- (29) Komisja publikuje główne ustalenia i sprawozdanie techniczne, łącznie z komentarzami państwa członkowskiego, wyraźnie przeznaczonymi do tego celu, na stronie internetowej Komisji, uwzględniając wszelkie wątpliwości wyrażone przez państwo członkowskie, dotyczące kwestii patentowych i handlowych.
- (30) Wizytowane państwo członkowskie może opublikować główne ustalenia i sprawozdanie techniczne w postaci niezmienionej, po opublikowaniu ich przez Komisję.
- (31) We właściwym czasie sporządzone zostanie ogólne sprawozdanie z programu weryfikacyjnego Komisji przekazane do wiadomości Parlamentu Europejskiego i Rady.

Wyjaśnienie niektórych terminów użytych w niniejszym Komunikacie

Właściwy organ:

Jakikolwiek krajowy organ kontrolny wyznaczony lub uznany za taki dla celów związanych z art. 35 traktatu Euratom.

Instalacja kontrolująca:

Cały sprzęt (techniczny) używany w celu pobierania i przygotowania próbek, pomiarów promieniotwórczości lub napromieniowania, w tym pomiarów w warunkach polowych lub laboratoryjnych. Instalacje kontrolujące mogą stanowić część zautomatyzowanego lub ręcznego systemu, i mogą kontrolować odpady płynne lub gazowe, lub media środowiskowe.

Obiekt:

Obiekt, który może potencjalnie emitować odpady promieniotwórcze; jak na przykład obiekty wykorzystujące jądrowy cykl paliwowy, składowiska odpadów i odpadów kopalnianych, zakłady medyczne, przemysłowe i badawcze. Odpady płynne i gazowe mogą występować w jednym lub więcej miejscach (komin, przewody, rury).

Sieć krajowa:

Sieć zarządzana przez lub w imieniu jednego lub kilku właściwych organów krajowych. Sieć taka składa się na ogół z kilku podsieci i obejmuje cały kraj.

Sieć:

System zautomatyzowany lub oparty na badaniach laboratoryjnych kontrolujący napromieniowanie środowiska naturalnego. Sieć zautomatyzowana może mierzyć natężenie promieniowania gamma w otoczeniu, pobierać próbki powietrza, mierzyć promieniotwórcze aerozole i gazy, oraz określać ogólną lub związaną z nuklidami aktywność wód. Sieć oparta na badaniach laboratoryjnych może obejmować różne instytucje pobierające próbki pochodzące z różnych mediów środowiskowych, które następnie poddaje się analizie laboratoryjnej. Na ogół dane są przechowywane, przetwarzane i archiwizowane w ośrodkach przetwarzania danych. (Sieć przeznaczona do pomiarów w szczególności wysokich poziomów napromieniowania (dla celów ostrzegawczych i obronnych) nie jest objęta zakresem weryfikacji na mocy art. 35).

Zakład:

W niniejszym dokumencie używany jako synonim „obiektu” w określonych kontekstach (np. zakłady utylizacji odpadów radioaktywnych).

Kontrola odpadów:

Środki techniczne, organizacyjne i proceduralne dotyczące analizy i oceny (w trybie online lub offline) odpadów gazowych lub płynnych na ostatnim etapie, zanim przestaną one podlegać kontroli operacyjnej. Właściwe instalacje mogą znajdować się na terenie obiektu lub poza nim. W przypadku np. elektrowni jądrowej są to instalacje związane z pobieraniem próbek i prowadzeniem pomiarów emisji (w rurach lub zbiornikach),

kontrolą emisji (zawory), analizą laboratoryjną próbek odpadów lub wyliczeniem aktywności emisji. Ogólny cel stanowi zapis i ocena ilości promieniowania emitowanego do środowiska naturalnego, które może mieć wpływ na środowisko lub — bezpośrednio lub pośrednio — na ludność. (Należy zauważyć, że weryfikacja na mocy art. 35 nie obejmuje poziomów aktywności samych odpadów, ale metody i procedury użyte w celu ich kontrolowania, i nie obejmuje analizy wykonanej wyłącznie dla celów kontroli operacyjnej obiektu).

Kontrola środowiska naturalnego:

Środki techniczne, organizacyjne i proceduralne dotyczące analizy poziomu napromieniowania otoczenia i poziomu promieniotwórczości w środowisku naturalnym. W skali kraju, kontrola ta przeprowadzana jest przy użyciu jednej lub kilku sieci (zautomatyzowanych lub opartych na badaniach laboratoryjnych); do celów kontroli środowiska odnoszącej się do danego zakładu można wykorzystywać sieci zautomatyzowane lub opierać się na wcześniej określonym systemie pobierania i analizy próbek. Ogólny cel stanowi zapis wpływu na środowisko naturalne (np. w związku ze stężeniem aktywności w różnych mediach) oraz zmian poziomu skażenia w miarę upływu czasu, oraz dostarczenie podstawy oceny stopnia narażenia (ludności). (Należy zauważyć, że weryfikacja na mocy art. 35 nie obejmuje poziomów aktywności środowiska, ale metody i procedury użyte w celu ich kontrolowania).

Ośrodek przetwarzania danych:

Ośrodek wyposażony w sprzęt i programy komputerowe oraz stosowne procedury służące do pozyskiwania, przechowywania i archiwizowania danych uzyskanych w trakcie kontroli. Prezentacji danych dokonuje się w samym ośrodku lub w ośrodkach prezentacji danych, takich jak krajowe lub lokalne organy nadzorcze.